

Janusz Mariański*

Lublin, Polska

Recenzja książki: Tomasz Łączek, *Sukces życiowy młodzieży akademickiej w przestrzeni dystansu społecznego*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2020, ss. 243

Socjologowie w swoich badaniach empirycznych często analizują kariery zawodowe jednostek, będące przejawem biograficznych zmian w ich sytuacji zawodowej. Konsekwencją tych zmian są kolejne awanse w pracy zawodowej. O ile dawniej kariery zawodowe przebiegały najczęściej w tym samym zawodzie czy nawet w tym samym zakładzie pracy, o tyle współcześnie dość często mamy do czynienia ze zmianami zawodu czy zmianami firmy, z ruchliwością na rynku pracy. Pedagodzy nieco mniej interesują się karierami zawodowymi, częściej mówią o sukcesie życiowym, będącym sekwencją następujących po sobie zmian w toku biografii życiowej jednostek, funkcjonujących w różnych grupach społecznych, czy w różnych kontekstach politycznych, gospodarczych czy społeczno-kulturowych.

Do tych drugich, czyli pedagogów prowadzących badania empiryczne, należy Tomasz Łączek. Od ponad dekady interesuje się on zagadnieniem sukcesu życiowego ludzi przynależnych do różnych kategorii społecznych, szczególnie zaś młodzieży akademickiej. W 2010 roku opublikował artykuł na temat sukcesu życiowego w środowisku młodzieży wo-

jewództwa świętokrzyskiego, a w latach późniejszych podejmował tę tematykę badawczą w środowiskach młodzieży akademickiej, głównie w Kielcach. Opublikował także kilka artykułów na ten temat. Ważnym osiągnięciem teoretyczno-empirycznym jest jego książka „Determinanty sukcesu życiowego młodzieży” (Toruń, 2019). Recenzowane studium empiryczne o sukcesie życiowym młodzieży akademickiej w okresie pandemii jest kolejnym ważnym głosem tego badacza społecznego.

Całość opracowania składa się z czterech rozdziałów: rozdział I – *Sukces życiowy w kontekście aktywności współczesnego człowieka*; rozdział II – *Dystans społeczny w pandemii COVID-19 i jego następstwa*; rozdział III – *Metodologiczne założenia badań własnych*; rozdział IV – *Analiza i interpretacja wyników badań własnych*. Dalsze części opracowania to: *Podsumowanie i wnioski*; *Aneks*; *Bibliografia*; *Spis tabel i wykresów*. Struktura metodologiczna pracy jest poprawna, pewne dysproporcje w objętości poszczególnych rozdziałów były prawdopodobnie nie do uniknięcia. Można by także zastanowić się, czy w tytule pracy nie byłoby

lepiej zamiast terminu „w przestrzeni” zastosować termin „w warunkach”.

Celem badań empirycznych podjętych przez Tomasza Łączka było poznanie świadomości młodzieży akademickiej dotyczącej sukcesu życiowego w warunkach dystansu społecznego w okresie panującej w naszym kraju pandemii COVID-19. W części teoretycznej opracowania (*Sukces życiowy w kontekście aktywności współczesnego człowieka*) zostało wyjaśnione podstawowe pojęcie, którym jest sukces życiowy.

Sukces życiowy – to względnie stały, indywidualnie określony pozytywny rezultat podjętych przez człowieka działań dotyczących osiągnięcia materialnego, bądź niematerialnego celu, który bezpośrednio związany jest z osiągnięciem czegoś, co subiektywnie stanowi najważniejsze dokonanie w dotychczasowym życiu jednostki lub też jest antycypowany, jako docelowo najważniejszy do osiągnięcia w życiu (s. 14).

W rozdziale pierwszym Autor przedstawił takie zagadnienia, jak: pojęcie sukcesu życiowego i jego typologie, sukces życiowy jako ważna kategoria pedagogiczna, postawy młodzieży odnoszące

* Janusz Mariański – ks. prof. dr hab., Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0620-8000>; e-mail: januszm@kul.lublin.pl.

się do sukcesu życiowego, sukces życiowy w kontekście aktualnych problemów społecznych, jego znaczenie w społeczeństwie konsumpcyjnym zwanym postmodernistycznym, rodzinne i edukacyjne uwarunkowania sukcesu w życiu młodzieży akademickiej. W końcowej części rozdziału dokonano przeglądu najważniejszych wyników badań empirycznych dotyczących sukcesu życiowego (można byłoby przywołać jeszcze inne rezultaty z badań socjologicznych). Rozdział ten dobrze wprowadza w podjętą przez badacza problematykę sukcesu życiowego młodzieży i stanowi teoretyczny kontekst, do którego Autor odwołuje się w dalszych rozważaniach.

Rozdział drugi zatytułowany *Dystans społeczny w pandemii COVID-19 i jego następstwa* jest poświęcony wyjaśnieniu wiodących pojęć, jak: dystans, dystans społeczny i pandemia. Szczegółowo Autor wyjaśnia pojęcie proksemiki i charakteryzuje jej formy we wzajemnych relacjach przestrzennych między osobami, odwołując się do teorii Edwarda T. Halla. Dużo miejsca w tym rozdziale zajmuje charakterystyka pandemii COVID-19, która obecnie jest jedną z istotnych przyczyn zachowywania obowiązkowego dystansu społecznego, oraz omówienie treści raportów monitorujących zdalną edukację w czasie pandemii. Jednym z głównych następstw dystansu społecznego jest właśnie edukacja zdalna. Autor zebrał tu ogromny materiał faktograficzny, ale wiąże się on tylko pośrednio z podjętym tematem badań, stanowi co najwyżej „tło” dla zebranych wyników badań empirycznych na temat sukcesu życiowego.

Rozdział trzeci jest prezentacją założeń metodologicznych projektu badawczego zrealizowanego w środowisku młodzieży akademickiej Kielc na kierunku pedagogicznym, poświęconego sukcesowi życiowemu w świadomości młodzieży w warunkach dystansu społecznego. Autor dokonał prawidłowo konceptualizacji problemu, zoperacjonalizował podstawowe pojęcia, sformułował kilkanaście pytań problemowych, przygotował narzędzie badawcze (kwestionariusz ankiety powinien być zamieszczony w książce) i przeprowadził badania empiryczne. Badaniami zostało objętych 414 osób, w tym tylko 27 mężczyzn. Właściwie le-

piej byłoby wyłączyć mężczyzn z badanej zbiorowości i przeprowadzić analizy empiryczne tylko wśród studentek. Tak niewielka liczba respondentów-mężczyzn nie upoważnia do analiz statystyczno-porównawczych.

Istotną część recenzowanej książki stanowi rozdział czwarty, poświęcony analizie i interpretacji wyników badań własnych. Czytelnik otrzymuje bogatą panoramę problemów związanych z sukcesem życiowym, takich jak sukces życiowy w opinii badanych studentów, czynniki sprzyjające osiągnięciu sukcesu życiowego i czynniki utrudniające jego osiągnięcie, sukces życiowy w warunkach dystansu społecznego oraz znaczenie rodzinnych i środowiskowych uwarunkowań w procesie wychowania dzieci do sukcesu życiowego. Wszystkie te zagadnienia zostały zaprezentowane w wymiarach globalnych (dla całej zbiorowości badanej młodzieży akademickiej) i w przekroju cech demograficznych (płeć, wiek) oraz społecznych (miejsce zamieszkania). Szczegółowe analizy statystyczne wykazały daleko idące podobieństwo opinii i postaw badanych mieszkających na wsi i w miastach oraz przynależnych do różnych kategorii wiekowych. Nieco wyraźniejsze różnice zaznaczyły się wśród kobiet i mężczyzn.

W podsumowaniu za Autorem zwróć uwagę tylko na niektóre konstatacje i wnioski. Sukces życiowy w dobie pandemii utożsamiany jest przez młodzież akademicką z posiadaniem szczęśliwej rodziny, wykonywaniem satysfakcjonującej pracy, byciem zdrowym, byciem szczęśliwym, zrealizowaniem zamierzonych celów, systematycznym rozwijaniu własnej osobowości. Czynniki, które najbardziej sprzyjają osiągnięciu sukcesu życiowego, to pracowitość, wytrwałość, konsekwencja w dążeniu do celu, szczęśliwe życie rodzinne, pomysłowość. Czynniki utrudniające osiągnięcie sukcesu to brak wiary we własne siły, brak oparcia w rodzinie, brak perspektyw życiowych, brak konsekwencji w realizacji celów, brak kreatywności.

Około co piąty ankietowany wśród czynników utrudniających osiągnięcie sukcesu życiowego wymienił stan epidemii w Polsce i stan epidemii na świecie. Tomasz Łączek zauważa, że w początko-

wej fazie pandemii zmiany w świadomości młodzieży akademickiej w odniesieniu do sukcesu życiowego nie są zbyt znaczące. Byłyby one – być może – bardziej wyraźne, gdyby badania zostały zrealizowane obecnie, po dwóch latach trwania pandemii koronawirusa. W warunkach przedłużającej się pandemii, niosącej ze sobą różnego rodzaju ograniczenia i zastrzeżenia, mogą wystąpić przemiany w wartościach, i to, że w wymiarach społecznych będą rozmaicie dostrzegane, emocjonalnie akceptowane i respektowane w działaniach codziennych. Warto będzie badać zmiany w systemach wartości, także w odniesieniu do sukcesu życiowego i karier zawodowych w społeczeństwie postpandemicznym.

Ponad jedna czwarta badanej młodzieży była przekonana, że nie osiągnęła jeszcze sukcesu życiowego, a ponad połowa ankietowanych nie potrafiła określić, czy osiągnęła już sukces życiowy, czy nie osiągnęła. Jeżeli traktować sukces życiowy w kategoriach bilansu dokonanych osiągnięć w długim okresie czasu, lub nawet przez całe życie, to na obecnym etapie życia ankietowanych sukces jest dopiero *in statu nascendi*. Jest on zapewne czymś ważnym w ich życiu, około 90% spośród nich uważa, że osiągnięcie sukcesu życiowego czyni człowieka szczęśliwym. Interesujące są też konstatacje dotyczące wpływu środowiska rodzinnego i szkolnego na osiągnięcie sukcesu życiowego przez młodzież.

Badania empiryczne nad sukcesem życiowym młodzieży pośrednio potwierdziły familiocentryzm Polaków, w tym i młodzieży akademickiej.

Jeśli to posiadanie szczęśliwej rodziny okazało się być sukcesem życiowym, jeśli to udane życie rodzinne ocenione zostało jako najważniejsze dla większości ludzi, to okazało się, że <rodzina> jest tą wartością, do której warto dążyć, w którą warto inwestować, która stanowi jedno z największych pragnień ludzi i wyznaczonych do osiągnięcia celów życiowych. Sami zainteresowani osiągnięciem sukcesu życiowego jako główne czynniki sprzyjające jego osiągnięciu wskazywali na pracowitość, wytrwałość i konsekwencję w dążeniu do celu, co świadczy, że nie oczekiwali oni na pomoc z zewnątrz, ale raczej byli przekonani o kluczowej roli

własnej aktywności. Tym niemniej, centralne i lokalne wsparcie ekonomiczne, socjalne, opiekuńcze, edukacyjne, zdrowotne powinno być istotnym elementem długoterminowych procesów wspomagania rodziny (s. 215).

Przeprowadzone przez Tomasza Łączka analizy statystyczne są interesujące (byłoby lepiej, gdyby pewne kategorie osób były połączone), ukazują zróżnicowanie w opiniach, poglądach i postawach młodzieży wobec sukcesu życiowego. Mają one niekiedy zbyt socjograficzny charakter, a w komentarzach i interpretacjach powtarza się do pewnego stopnia to, co jest zawarte w tabelach. Może byłoby dobrze dopisać w podtytule „Raport z badań empirycznych”. Książka jest lepsza w warstwie diagnostycznej i interpretacyjnej niż w wyjaśniającej.

Warto monitorować, także w przyszłości, po ustaniu pandemii koronawiru-

sa, zmiany w świadomości polskiej młodzieży, także w dziedzinie odnoszącej się do osiągnięcia sukcesu życiowego. Po pandemii – jeżeli wierzyć niektórym aksjologom – nie będziemy już tacy sami, albo wyjdziemy z niej lepsi albo gorsi. Sukces życiowy jest bardzo popularny w mass mediach, ale wymaga on pogłębionych analiz naukowych, nie tylko socjologów i psychologów, ale i pedagogów. Przeprowadzone analizy empiryczne wykazały, że sukces jest ważnym problemem w życiu młodzieży, że jest on determinowany nie tyle czynnikami zewnętrznymi, ile raczej indywidualnym wysiłkiem, pracowitością, z wykorzystaniem własnego potencjału osobowego (sprawstwo, osobista kontrola nad aktywnościami i własnymi dokonaniem).

Sukces życiowy – chociaż zróżnicowany w życiu poszczególnych jednostek – jest wartością osiągalną dla wszystkich.

Potrzebne jest do tego także tworzenie – w ramach edukacji – warunków sprzyjających osiągnięciu sukcesu oraz wychowawcze wspieranie młodych ludzi na drodze, która do niego prowadzi. W tym kontekście recenzowane studium socjopedagogiczne ma nie tylko walory teoretyczne, ale i wychowawczo-praktyczne, chociaż sam Autor nie prezentuje zbyt wiele tych konkretnych rekomendacji.

Bibliografia

- Łączek, T. (2019). *Determinanty sukcesu życiowego młodzieży*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Łączek, T. (2020). *Sukces życiowy młodzieży akademickiej w przestrzeni dystansu społecznego*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.